

ROERIGE TIJDEN

INGRID WINTERBACH

UIT HET AFRIKAANS VERTAALD DOOR ROBERT DORSMAN

zirimiri press

Voor Brink en Liesbeth
En voor Tertia Minnie

Een

Magrieta Prinsloo, dochter van een biologieleraar, rijzig, met stevige kuiten en dito achterwerk, donker haar, met een bij oververmoeidheid dobberend rechteroog, gepromoveerd in de zoölogie, hoofd van een laboratorium met twaalf mensen onder zich, komt na een aanloop van ettelijke maanden vroeg in januari geleidelijk tot stilstand. Een duisternis, een dodelijke apathie neemt haar langzaam in bezit. Ze ontwikkelt belangstelling voor Japanse tantra's, Tibetaanse kunst – ze raakt in de ban van illustraties van de *terrible deities* met hun angstaanjagende grijnslach, hun drie ogen, hun veelvoud aan armen, hun linkervoet op de verbrijzelde schedels van de overwonnenen, de kronen en slingers bestaande uit schedels, de met mensenhuid bespannen trommels, de met bloed gevulde halve schedels. Hoe duisterder de beelden, hoe meer en hoe beter ze zich ermee kan vereenzelvigen. Op advies van een collega maakt ze een afspraak met een psychiater. Deze schrijft haar een middel voor dat niet de gewenste uitwerking heeft op haar gemoedstoestand. (Psychiatrie is geen wetenschap, maar een kunst, verontschuldigt hij zich later.)

Van de ene op de andere dag wordt ze uit haar dodelijke apathie verlost. Het lijkt wel of ze elektroshocktherapie heeft ondergaan, zo groot is de verandering. 's Nachts kan ze haar haren overeind zien staan – als gevolg van de elek-

trische lading van haar overactieve synapsen. Een maand of vier staat ze in lichterlaaie. Ze stort woedende tranen – na zeven maanden waarin ze niet heeft gehuild. Ze heeft iets weg van Chinnamasta, die haar eigen hoofd afhakte om haar in tweeën gedeelde zelf te voeden. Ze lijkt op de godin Kali, die geslachtelijke omgang had met het lijk van Shiva, in een van haar vier handen een zwaard, in de andere een lans en in elk van de laatste twee een halve schedel. Haar voet op de kop van een tijger. Haar kale kut gepenetreerd door de stijve witte penis van de dode Shiva.

Niemand mag haar aanraken. Van kop tot kont ademt ze energie. Die dreigt haar te verzwelgen. In plaats van apathisch en depressief zoals in de voorafgaande maanden is ze nu woedend en depressief. Ongedurig, kwaadaardig en depressief. Ze scheldt op haar vakgroepshoofd (volgens haar een kortzichtige autocraat en een middelmatige wetenschapper); ze noemt de vakgroep waaraan ze verbonden is over de hele linie slecht; ze verwijt de laboratoriumassistenten die onder haar werken nalatigheid, suffigheid en algehele onnozelheid; ze vervreemdt zich van haar vrienden door haar ongezouten kritiek op alles wat ze zeggen en doen.

Als een paling laat ze zich wegglijden uit de omhelzing van haar man, Willem. Ik zou je graag beminnen, zegt ze, maar ik kan het niet meer. Van mijn beste voornemens komt niets terecht. Ik verlang naar de geborgenheid van je armen, maar zodra je me omhelst, heb ik het gevoel dat ik stik en geen adem meer kan halen. Toen ze zich dit meer dan eens had laten ontvallen, in verschillende toonaarden en gedurende een aantal weken, zei hij: Als je je zo voelt, dan moeten we er maar eens over denken een tijdje uit elkaar te

gaan. Nou ja, dacht ze, als het moet, dan moet het maar.

De schedel is haar banier, de oppermacht van de dood haar schild. Ze droomt van vuur, van kronkelende slangen, van gierende stormen, van mensen met afgestroopte huid.

's Nachts loopt ze alleen over straat, overdag loopt ze in haar eentje diep de wijngaard in, denkend: als één, ook maar één enkele ziel het waagt om mij aan te raken. Ze zou hem onthoofden en zijn lichaam in stukken hakken.

Bij elk zeswekelijks bezoek aan de psychiater zegt deze: Laten we het middel nog zes weken de kans geven om zijn werk goed te doen. Maar toen ze ten slotte haar baan opzegde en alle schepen achter zich had verbrand, stortte ze bij hem in en veranderde in een armzalig hoopje mens. Zo kan het niet doorgaan, riep ze uit, ik sta in brand, ik verbrand, ik brand uit! Hij klakte meelevend met zijn tong, maakte aantekeningen op zijn tablet en schreef een nieuw middel voor.

Dat nieuwe middel brengt haar tot bedaren en maakt haar zachter. Maar nog steeds ervaart ze niet die gevoelens van voldoening en diepe innerlijke vrede waar ze in eerste instantie op had gehoopt. Geen verlichting, geen symbiose van het mannelijke en vrouwelijke element in een kosmische eenheid. Allerminst. Ze is getuchtigd, teruggefloten, sceptisch en werkloos – en dat na een gedegen academische loopbaan.

Ze neemt twee weken haar toevlucht tot het aan zee gelegen vakantiehuis van een vriendin. Dan komt ze in beweging, reageert op een advertentie in de krant en solliciteert naar een betrekking bij het Bureau voor Voortgezet Onderwijs.

–

Half mei wast ze haar haar, stift haar lippen en brengt mascara op, trekt schoenen met hoge hakken en een kokerrokje aan, terwijl ze net zo goed op teenslippers en met ongewassen haren had kunnen gaan, want tijdens het sollicitatiegesprek kijkt Markus Potsdam, de directeur van de Kaapse afdeling van het Bureau, nauwelijks op van zijn computerscherm. Het Bureau voorziet in afstandsonderwijs voor studenten. Ze moeten al wel zijn afgestudeerd om in aanmerking te komen voor de cursus. Die kan worden beschouwd als een soort overbrugging tussen een bachelor- en een masteropleiding. De Kaapse afdeling van het Bureau is pas onlangs geopend en nog niet helemaal op dreef – er zijn uiteraard nog kinderziekten die moeten worden weggenomen, zegt Potsdam. Hij werkt aan een oplossing voor die oneffenheden. Tot haar taken behoort het aannemen van nieuwe en het onderhouden van contacten met bestaande medewerkers. Dat betekent dat ze zo nu en dan zal moeten reizen. Soms op stel en sprong. Naar de oostelijke en de westelijke Kaapprovincie en soms naar het hoofdkantoor in Gauteng. Heeft ze bezwaar tegen onregelmatige werktijden? Nee. Hij ziet dat ze goede papieren heeft. Kan ze kort ingaan op haar expertise. Ze heeft onderzoek gedaan naar de evolutionaire ontwikkeling van het fylum Annelida in het Ordovicium; naar de regenworm, om precies te zijn. De regenworm, zegt hij en hij kijkt vluchtig op. Ja, zegt ze. Waarom het Ordovicium? Dat was de bloeitijd van de ongewervelden. Hij knikt even. Gaat keurig gekleed in een overhemd met lange mouwen en een stropdas. Het overhemd spant een beetje rond zijn schouders. Korte donkere baard, donker haar, donkere wenkbrauwen en ogen. (Zo'n compleet andere verschijning dan Willem.) Ze schat hem

eind veertig, om en nabij haar eigen leeftijd, misschien iets jonger dan zij. Hij maakt niet gemakkelijk oogcontact en als hun ogen elkaar een keer ontmoeten, is zijn blik pijnlijk verlegen. Waarom vindt ze zichzelf geschikt voor de functie? Ze kan goed met mensen overweg, ze heeft een groot netwerk in de academische wereld, ze weet snel informatie te verwerken en heeft een breed interessegebied (ze is niet alleen expert in wormen; ze is ingevoerd in de kunst, leest poëzie). Waarom heeft ze – hij kijkt weer vluchtig op haar cv voor zich – haar succesvolle academische loopbaan afgebroken? Ze was toe aan iets nieuws (ze verzwijgt het fiasco van de afgelopen vier maanden). Gelukkig laat hij het daarbij. Hoe goed is haar wiskunde? Goed genoeg, zegt ze, maar het hangt ervan af – zal ze bijvoorbeeld multivariabele analyses moeten uitvoeren? Hij kijkt snel weer even op, weegt wat ze net heeft gezegd en neemt kennis van de ironie. Ja, bijvoorbeeld, zegt hij. (Het is meegenomen dat hij tenminste ontvankelijk lijkt te zijn voor ironie.) Berekeningen, ramingen? vraagt hij. Geen probleem, zegt ze. Wanneer kan ze beginnen, vraagt hij. Morgen, zegt ze.

–

Magrieta's kamer is kleiner dan die van Potsdam. Ze hebben allebei ramen met uitzicht op de Stellenboschberg in de verte. De kamer van de secretaresse, mevrouw Beetge, ligt naast die van Potsdam. Alle drie de kamers zijn bereikbaar via een kleine receptieruimte. Mevrouw Beetge heeft een rode vlek op elk van haar wangen. Haar haar is geverfd in gelijke donkerrode en bruine schakeringen en strochtig van textuur. Haar

wenkbrauwen worden geaccentueerd door twee ietwat onregelmatig getekende streepjes. Ze heeft een permanent verbaasde uitdrukking op haar gezicht; Magrieta weet niet zeker of mevrouw Beetge haar van de ene op de andere dag herkent. Maar ze werkt hard achter haar pc en op haar archiverings-systeem is niets aan te merken.

Als Magrieta 's ochtends arriveert, zit Potsdam al in zijn kamer. Haar eerste taak is contact te zoeken met agent Domnisse, een medewerker die verantwoordelijk is voor hun economische component. Agent? Heeft ze het goed gehoord? Potsdam zegt het zonder blikken of blozen. Runt hij dit bureau als een spionage-eenheid? Voor zover zij weet is ze nu geheime agente. (Een welkome afwisseling na haar academische loopbaan.)

Magrieta en Willem hebben zich langzaam met elkaar verzoend. Hij is bereid om haar na haar manisch-destructieve periode, toen zij hem voorhield dat ze zich buitengesloten voelde als hij haar omhelsde en het diep vanbinnen niet langer kon opbrengen van hem te houden, weer in liefde aan te nemen. Hij was in de weken daarvoor diep gekwetst geweest door haar abrupte afwijzing. Het had hem geschokt, zegt hij, dat zij bereid was om een vertrouwensrelatie van vijftien jaar zomaar overboord te gooien. Hij weet niet of hij haar ooit weer helemaal zal kunnen vertrouwen. Wat hem ook niet erg overtuigend voorkomt, is dat zij ter verdediging aanvoert dat ze de verkeerde antidepressiva heeft voorgeschreven gekregen, en daar de schuld op schuift.

Willem is een nuchtere, kalme man, die het hart niet op de tong heeft. Zijn emoties zitten diep weggestopt, zeg maar gerust onder de oppervlakte. Hij reageert heftig op

haar afwijzing door zich van haar af te sluiten. Heel lang is het contact tussen hen verstoord. Zij moet met het grootste geduld, de grootste tact en met de nodige omzichtigheid zijn weerstand zien weg te nemen en zijn vertrouwen herwinnen.

Twee

In juni stuurt Markus Potsdam Magrieta Prinsloo naar de provincie Oost-Kaap om daar een nieuwe medewerker te rekruteren en contact op te nemen met een bestaande medewerker (hij noemt hen respectievelijk agent Oliver en agent Green). Dan is er nog een andere medewerker, een jonge vrouw, van wie Magrieta moet uitvinden of ze nog wel tegen het werk is opgewassen, het lijkt erop dat ze steken laat vallen.

Magrieta ziet op tegen de reis, ze weet niet zeker of haar nieuwe antidepressivum aanslaat. In Port Elizabeth wordt ze opgewacht door een man en een vrouw. De man houdt een tablet omhoog met haar naam erop. De vrouw draagt een grijsblauw jasje van goedkope stof. Bij haar rechtermondhoek zit een afzichtelijk litteken. Alsof een stuk gescheurde stof slordig aan elkaar is genaaid, waardoor er een vreemde plooi in is ontstaan. Magrieta zit achterin, de man en de vrouw voorin. In haar rechteroor, ziet ze, heeft de vrouw een plukje watten zitten. Een oorinfectie of een permanent beschadigd trommelvlies, vermoedt ze.

In Albany-West wordt ze afgezet bij accommodatie in het centrum. De eigenares, een bangelijke jonge vrouw, biedt thee met *beskuit** aan. Ze waarschuwt Magrieta geen water uit

* Meestal langwerpige, hardgebakken lekkernij. (Noot van de vertaler)

de kraan te drinken en maakt haar erop attent dat de water-
toevoer soms onverwachts stopt. Het is koud. Er is veel wind.
Tegen halfzes 's avonds is het buiten zo nat en blauw dat de
wereld op een enorm aquarium lijkt. Er komt een appje bin-
nen: *Alles is een pandemonium. Niemand weet wie met wie
in bed ligt. Xander is kennelijk terug uit Pretoria, minus zijn
geheugen en zijn gezond verstand. Maar is als stroman nog
steeds bruikbaar.* Ze heeft geen flauw idee van wie het afkom-
stig is.

Het is een koude avond vol wind en regen. Magrieta leest
diagonaal een roman die ze op het boekenplankje in haar
kamer heeft aangetroffen. Hij speelt zich af in Tokio. Ze slaat
Endgame van Samuel Beckett open zoals anderen de Bijbel
voor een troostende Bijbeltekst. Haar oog valt op de volgende
woorden: 'I say to myself the earth is extinguished, though I
never saw it lit.'

Hoewel ze goed heeft geslapen voelt ze zich de volgende
morgen niet lekker. Ze ontmoet agent Oliver zoals is afge-
sproken bij een espressobar in de stad. Hij heet Jerry Oliver
en is paleoklimatoloog. Hij zit er al als ze binnenkomt, bezig
iets te lezen op zijn e-reader. Hij zit in een rolstoel. Markus
Potsdam heeft daar niet over gerept. Ze heeft ooit een roman
gelezen over een groep terroristen die allemaal in een rolstoel
zitten. Een zeer gewelddadige groepering. Politieke agenda.
Ze neemt plaats; schudt agent Oliver de hand – koel en droog.
Dun grijs haar, een snor en een keurig geknipt grijs baardje.
Ogen half dicht. Hij bestelt worteltaart en thee. Zij bestelt
koffie. Ze moet hem rekruteren als medewerker. Hij zal onder
meer verantwoordelijk zijn voor een module over het klimaat.

Wat leest hij? Hij leest Heidegger. (Ze weet van Heidegger

alleen dat hij nazisymphathieën had. Een rolstoelterrorist met een zwak voor filosofie, denkt ze.) Ze probeert niet te laten blijken dat ze op het verkeerde been is gezet. Niet alleen doordat agent Oliver in een rolstoel zit, maar ook omdat ze verwachtte dat hij onmiddellijk zou losbranden met een uiteenzetting over zijn specialisme – dat een onderzoek naar het klimaat in de Cambrische explosie licht kan werpen op toekomstige klimatologische ontwikkelingen op aarde. (Ze is maar al te zeer vertrouwd met de trucs van academici – stellen zich meteen op standpunten die ze tot hun laatste ademtocht verdedigen.)

Zij moet het gesprek gaande houden. Agent Oliver is vooral bezig met zijn worteltaart en thee. Beetje een vijandige uitstraling, als ze het goed heeft gezien. Hoe is de taart? Niet slecht. Het vertrek is matig verlicht. Buiten is de lucht grijs. In haar hart en haar hoofd is alles ook grijs, denkt ze. Misschien door de nieuwe pillen. De grauwheid daalt uit de hemel neer en neemt het koffietentje geleidelijk in bezit. Ze bedekt alles: agent Oliver, de andere bezoekers, alle uitgestalde etenswaar op de schappen, de tijdschriften, de dagbladen, de muren, de posters voor verschillende soorten kaas aan de wanden, de vloer, het plafond. Het gewicht van die alles doordringende grauwheid dreigt haar de adem te benemen. Ze neemt aan dat Markus Potsdam al met hem in verbinding is getreden, zegt ze. Hij knikt. En hoe denkt hij over mogelijke samenwerking? vraagt ze.

Agent Oliver bet zijn mond met zijn servet, vouwt het op, legt het behoedzaam neer en zegt: Met alle respect, mevrouw, zeg maar tegen Markus Potsdam dat hij kan oprotten met zijn bureau. Magrieta is een paar tellen volledig uit het veld gesla-

gen. Waarom ging u dan akkoord met een ontmoeting met mij? vraagt ze. Om de boodschap persoonlijk over te brengen, zegt hij. En nu, als ik zo vrij mag zijn, en hij pakt zijn e-reader.

Magrieta staat op, haar benen trillen een beetje. Ze gaat weer zitten. Wat hebt u tegen Markus Potsdam? vraagt ze. Vraag dat maar aan hem als u hem weer ziet, zegt de man.

Door u ben ik hier voor niks naartoe gekomen, zegt ze. Hij haalt zijn schouders op. Ze staat opnieuw op, zegt niets ten afscheid en haast zich de zaak uit. Eenmaal buiten kijkt ze links en rechts en kiest haar weg. De straat uit, rechts een zijstraat in tot aan de hoofdstraat, langs King Pie, Checkers, een bank, een apotheek, langs straatverkopers die horloges, petten en allerlei andere waar aan de man brengen, bedelaars, vrouwen met baby's op hun rug voor het postkantoor.

Ze haast zich voort tot ze in het minder gegoede deel van de stad komt, rechts voorbij de kathedraal, voordat de allesoverheersende grauwheid haar inhaalt. Ze hijgt. Er hangt iets in de lucht, iets gewelddadigs. De wind trekt aan tot harde vlagen. De lucht is een verraderlijk roze-grijs, met zwavelgele tinten. Dit deel van de stad is veel drukker dan het meer gegoede deel; ze is op weg naar de mininvestiging van Woolworths om daar reiniger te kopen – wat dan ook. Reiniger, een jas, een trui, wat dan ook. Ze haast zich langs winkels als Edgars en Foschini (met een assortiment knalrode, koningsblauwe en mosterdgele synthetische truien in de etalage), PEP en Jet. Mensen, voor het merendeel zwart, drommen her en der samen op het trottoir en houden haar op. Een vrouw zit bij iets wat lijkt op een schijveneg, waarop ze worst en uien bereidt, de worsten lijken op onbesneden penissen. Bij een open deur met meteen daarachter een trap houdt een man een poster op met foto's

van gouden tanden en tanden met gouden inlays. Hij lijkt geen Zuid-Afrikaan. Een Nigeriaan? (Nigerianen scoren hoog in de misdaadcijfers.) Een chagrijnige tiener met enorme heupen schampt langs Magrieta heen. Een man biedt haar een mobieltje te koop aan.

Als ze gegil achter zich hoort, draait ze zich om, net op tijd om samen met anderen opzij te springen voor een tierende man in een rolstoel die van achteren pijlsnel op hen afkomt. Magrieta en een vrouw met een muts met oorkleppen van imitatiebont belanden bijna in elkaars armen. Overal voor de man uit springen mensen opzij, schreeuwend en vloekend in het Xhosa. Hij stoort zich er niet aan en verdwijnt om de hoek. In een flits denkt Magrieta dat het agent Oliver is die haar hardnekkig achtervolgt, maar ze beseft dat dit een veel jongere man is, met rozerode wangen van de kou.

Eenmaal terug in het pension gaat ze slapen. Om halfvier 's middags heeft ze een afspraak met agent Green. Ze wacht ook hem op in een espressobar – een andere dan waar ze vanochtend de afspraak met agent Oliver had. Na een uur is hij er nog steeds niet en hem bereiken op zijn mobiel lukt haar niet. De wind wakkert aan. Magrieta laat zich erop meedrijven – jaspenden en sjaal wapperend in de wind. Om vijf uur waait ze letterlijk het pension binnen. De wind neemt nog in kracht toe. Het begint hard te regenen. Algauw waait het zo hard dat het lijkt alsof de bomen het zullen begeven. Het regent onophoudelijk. Ze wacht tot agent Green contact opneemt. Om halfzeven klopt de eigenares zacht op Magrieta's deur. Er is Thais gekookt, of ze misschien wil mee-eten? Ze neemt de uitnodiging met beide handen aan.

Na het eten leest ze een paar gedichten in een bundeltje

met het verzameld werk van William Blake dat ze op het boekenplankje in haar kamer heeft gevonden. Ze leest onder meer het gedicht over de zieke roos. Ze heeft met haar ex-man ooit geluisterd naar Benjamin Britten's toonzetting van het gedicht. Ze vindt het passend voor de stormachtige avond buiten.

Ze onderhoudt per slot van rekening een bijzondere band met de worm, of die het hart van de roos nu zinnebeeldig binnendringt of niet. De worm blijft nog altijd haar ding, al heeft ze hem tijdelijk vaarwelgezegd.

De wind gaat non-stop op stormkracht tekeer. Die nacht zo hard dat ze bang is dat het dak eraf zal waaien. Ze slaapt onrustig. Er zijn momenten waarop ze denkt: nu, nú vliegt het dak eraf, in deze loeiende storm met de onzichtbare worm die ergens vliegt, op zoek naar het bed van de roos, het bed van karmozijnvreugde.

–

De volgende ochtend is alles stil. De storm is gaan liggen. Agent Green beantwoordt zijn telefoon nog steeds niet. Ze sms't Markus Potsdam: *Green is van de aardbodem verdwenen en agent Oliver leest Heidegger.*

Potsdam sms't terug: *Laat je niet door de streken en twijfelachtige leessaak van agenten uit het veld slaan.*

Haar laatste afspraak is met agent Jansen van Rensburg, in dezelfde koffietent waar ze agent Oliver heeft ontmoet. Het is er minder grauw dan toen ze hem de vorige dag achterliet, maar de stemming wordt met de minuut desolater. Door het raam ziet ze hoofdzakelijk bedelaars, autobewakers en